

17.10.2019

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Sosiaali- ja terveystoimialan lausunto kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman luonnoksesta

HEL 2019-010229 T 00 01 06

Kaupunginkanslia on pyytänyt sosiaali- ja terveystoimialalta lausuntoa kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman 2020–2030 luonnoksesta 17.10.2019 mennessä. Sosiaali- ja terveystoimiala antaa asiasta seuraavan lausunnon:

Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman tavoitteet ja toimenpiteet ovat tärkeitä ja samansuuntaisia Helsingin tavoitteiden kanssa. Seuraavaksi on esitetty kysymyskohtaisesti sosiaali- ja terveystoimialan kommentit strategialuonnokseen.

1) Mielenterveyslinjaukset

Linjaus 1: Mielenterveys pääomana

Mielenterveyden tarkastelu laaja-alaisena hallintokuntien rajat ylittävänä kokonaisuutena, jossa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä ehkäisevä päihdetyö on huomioitu osana mielenterveyden edistämistä, on tärkeää. Toimenpiteissä on tärkeää huomioida muun osallisuutta vahvistavan toiminnan lisäksi yksilöllistä toimintakykyä vastaavat työ- ja opiskelumahdollisuudet hyvinvointia ja osallisuutta edistävinä tekijöinä. Ammattilaisille tarjottavan koulutuksen lisäksi toimenpiteissä tulee huomioida muun ammattilaisille tarjottavan tuen, kuten työnohjauksen, merkitys. Myös kansalaisten mielenterveysosaamista on vahvistettava esimerkiksi välittämällä tietoa mielenterveydestä ja sen häiriöstä, asioiden puheeksi ottamisesta sekä siitä, miten läheistä voi tukea.

Linjaus 2: Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa

Lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyvät tavoitteet ovat kannatettavia ja yhteneviä Helsingissä lasten ja nuorten mielenterveyden edistämiseksi tehtävän työn kanssa. Toimenpiteissä painottuvat ehkäisevän ja varhaisen tuen näkökulmat, joiden lisäksi tulisi huomioida vahvemmin laaja-alaista tukea ja hoitoa tarvitsevat lapset ja nuoret. Toimenpide 8 (tuetaan lapsia ja nuoria, joiden elämässä on psyykkistä kuormitusta) jää haavoittavassa elämäntilanteessa olevien lasten ja nuorten osalta liian yleiselle tasolle. Näiden lasten ja nuorten kannalta keskeistä on erityisesti monialaisen asiakaslähtöisen tuen ja hoidon turvaaminen.

Toimenpiteiden muotoilussa tulisi lisäksi huomioida seuraavat näkökohdat:

17.10.2019

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Lasten ja nuorten tuen tarve tulee tunnistaa kaikissa palveluissa, joissa heitä kohdataan, ja varmistaa tarvittavien matalan kynnyksen mielen-terveyspalvelujen saatavuus. Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla tulee olla yksi vastuuhenkilö, joka huolehtii palveluprosessin koordinoinnista ja etenemisestä. Lapsilla ja nuorilla on oltava mahdollisuus osallistua oman palveluprosessinsa sekä mielenterveyspalvelujen suunnitteluun ja arviointiin samoin kuin aikuisilla. Perustason mielen-terveyspalvelujen vahvistamiseksi tulee huomioida riittävät voimavarat sekä henkilöstömitoituksen että henkilöstön saatavuuden osalta, mutta myös toimintamallien uudistaminen ja moniammatillisen yhteistyön lisääminen keinoina mielenterveyden edistämiseksi.

Linjaus 3: Mielenterveysoikeudet

Toimenpiteisiin tulisi lisätä asiakkaiden oikeus osallistua hoidon ja muiden tarvittavien tukitoimien suunnitteluun. Asiakkailta tulee olla mahdollisuus määrittellä yhdessä ammattilaisten kanssa palveluprosessin tavoitteet ja tuki, jotka asiakkaan näkökulmasta tukevat mielenterveyttä. Tämän tavoitteen tulee koskea niin lapsia ja nuoria kuin aikuisiakin.

Syrjinnän ehkäisyyn liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi ja seuraamiseksi tulisi määrittellä tarkemmin, mitä syrjinnän ilmiöitä seurataan ja miten näistä ilmiöistä on mahdollista saada tietoa.

Linjaus 4: Ihmisen tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut

Linjauksen tavoitteet ja toimenpiteet ovat pääosin kannatettavia. Yleisesti linjauksen osalta tulisi tarkentaa, että siinä mainitut yhdenvertaisuuteen ja hoidon saatavuuteen liittyvät tavoitteet koskevat aikuisten lisäksi lapsia ja nuoria. Erikoissairaanhoidon rooli tulisi määrittellä perustason ohjaamisen sijaan osaksi monitoimijaista palvelujärjestelmää, jossa erityistason palvelut tukevat ja vahvistavat perustasoa.

Mielenterveyden edistämiseen suunnattujen resurssien lisäämisen ohella palveluissa tulee huomioida toimintamallien uudistamisen ja esimerkiksi sähköisten palvelujen mahdollisuudet mielenterveyden edistämisessä. Samoin kuin lasten ja nuorten palveluissa, aikuisten mielen-terveyspalveluissa tulee huomioida hoidon lisäksi monialaisen tuen ja arkea tukevan avun, kuten sosiaaliohjauksen, saatavuus.

Mielenterveysstrategian tulisi ohjata vahvemmin näyttöön perustuvien palvelujen käyttöönottoon. Lisäksi strategiaan tulisi sisällyttää konkreettinen suunnitelma siitä, miten näyttöön perustuvien palvelujen käyttöönottoa ja toteuttamista seurataan. Näyttöön perustuvien interventtien kehittämisessä ja levittämisessä tulee huomioida monitieteinen ja monialainen näkökulma.

17.10.2019

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Toimenpiteisiin tulisi lisätä omaisten huomioiminen systemaattisesti ja kattavasti osana mielenterveystyötä. Vakavasta mielenterveyden häiriöistä kärsivien asiakkaiden omaisille tulisi olla saatavilla tukea ja tarpeen mukaisia näyttöön perustuvia interventioita.

Toimenpiteeseen 7 (kehitetään helposti saavutettavia, asiakkaidensa arkiympäristöihin tuotavia monipuolisia palveluja erityisesti erilaisista syistä vaikeasti tavoitettaville ihmisille) tulisi lisätä yksilöidysti lastensuojelun asiakkaat, jotka tarvitsevat laaja-alaista, integroitua tukea ja hoitoa.

Linjaus 5: Hyvä mielenterveysjohtaminen

Tiedolla johtamisen vahvistamiseksi on tärkeää edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon hyödynnettävyyttä johtamisessa mahdollistamalla sosiaali- ja terveydenhuollon rekisterien yhdistäminen sekä kehittämällä asiakastietojärjestelmiä. Hoidon vaikuttavuuden arvioinnin lisäksi tulee huomioida tarve näyttöön perustuville toimintamalleille mielen hyvinvoinnin edistämiseksi ja ehkäisevässä päihdetyössä.

2) Itsemurhien ehkäisyohjelma

Itsemurhien ehkäisyohjelma on kokonaisuutena hyvä ja kattava. Ehkäisevä näkökulma ja siihen liittyvät toimenpiteet tulisi nostaa vahvemmin ohjelman alkuun itsemurhakeinoihin liittyvien riskien sijaan. Itsemurhien ehkäisyohjelman valmistelussa ja toimeenpanossa on tärkeää huomioida, että sen tavoitteet ovat samansuuntaisia valmisteilla olevan Itsemurhien ehkäisy ja itsemurhaa yrittäneen henkilön hoito, Käypä hoito-suosituksen kanssa.

Itsemurhien ehkäisyohjelmassa tulisi huomioida hoidon saatavuuden lisäksi vahvemmin muu itsemurhaa yrittäneiden ja heidän läheistensä tarvitsema tuki sekä riittävän tiedonkulun varmistaminen eri toimijoiden ja palvelujen välillä.

Päihtyneiden itsemurhavaarassa olevien hoidon tarpeen arviointia koskevaa muotoilua tulisi muuttaa siten, että myös päihtyneiden hoidon tarpeen arvioimiseksi on saatavilla riittävä psykiatrian osaaminen. Itsemurhien ehkäisyohjelman luonnoksen muotoilu mahdollistaa sen, että vakavasti itsetuhoisia päihdeongelmista kärsiviä ohjataan päihdepoliiklinikoille ja vieroitushoito-osastoille, vaikka itsetuhoisuuden vakavuuden perusteella hoidon tulisi olla psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa.

3) Mielenterveyslinjausten indikaattorit

Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman seurantaindikaattoreiksi tulee valita mahdollisuuksien mukaan jo saata-

17.10.2019

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

---

villa olevaa indikaattoritietoa, kuten Kouluterveyskyselyn ja FinSote-tutkimuksen indikaattoreita. Lisäksi indikaattoritietoa tulisi mahdollisuuksien mukaan olla saatavana suoraan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojärjestelmistä.

4) Mahdolliset muut huomiot ja kommentit

Mielenterveyden edistäminen ja itsemurhien ehkäisy edellyttävät sekä hallintokuntien rajat ylittävää että sosiaali- ja terveydenhuollon välistä yhteistyötä. Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimenpiteissä tulisi näkyä vahvemmin monitoimijaisen tuen merkitys mielenterveyden edistämässä sairauksien hoitoon liittyvien toimenpiteiden ohella.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden monialaisen ja saumattoman yhteistyön varmistamiseksi tulee turvata sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten pääsy reaaliaikaisesti kaikkiin hoidossa ja palvelussa tarvittaviin asiakas- ja potilastietoihin. Siksi sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöt tulee kiireellisesti yhdistää ja nykyiset toimintaa vaikeuttavat ja asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavat rekisterirajat poistaa.

Lisätiedot

Kaisa Pasanen, johtava erityissuunnittelija, puhelin: 310 24222
kaisa.pasanen(a)hel.fi

Juha Jolkkonen
sosiaali- ja terveystoimialan
toimialajohtaja